

Необхідність широкого використання методів економіко-статистичного аналізу для оцінки ефективності діяльності фінансово-кредитних установ обумовлена складністю процесів управління в цієї сфері та високою швидкістю зміни факторів впливу на прийняття управлінських рішень.

Література:

1. *Васюренко О.* Ціна кредитних ресурсів як ключова складова система управління кредитним ризиком / О. Васюренко, В. Подчесова // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 30.
2. *Віноградов О. А.* Застосування інформаційних технологій в забезпеченні маркетингу інноваційної діяльності / О. А. Віноградов // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 10. – С. 45–52.
3. *Довченко Е. П.* Ризики в предпринимательстве / Е. П. Довченко // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 7–11.
4. *Кавенюк Л. М.* Ризик в управлінні / Л. М. Кавенюк // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 13–19.
5. *Камінський А.* Дохідність і ризик на нових європейських ринках акцій / А. Камінський // Банківська справа. – 2002. – № 1. – С. 65–80.
6. *Лоленко П. П.* Ризик в системі підприємницької діяльності / П. П. Лоленко // Право України. – 2007. – № 2. – С. 5–12.
7. *Марцин В. С.* Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В. С. Марцин // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 23–31.
8. *Тарасенко Т. Г.* Фінансовий ризик підприємців / Т. Г. Тарасенко // Право України. – 2008. – № 4. – С. 23–31.

Надійшла до редколегії 09.12.2011 р.

УДК 316.422

Т. Е. ВАСИЛЕВСЬКА, Б. В. КУДРЕНКО

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ДІЄВІ ПРЕДСТАВНИКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВЗАЄМОДІЯХ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Виявлено роль молодіжних організацій у здійсненні взаємодій з органами державної влади.

Ключові слова: громадянське суспільство, молодіжні громадські організації, органи державної влади, суспільний нагляд.

The article investigates significance of youth organizations in cooperation's implementation with state authorities.

Key words: civil society, youth organizations, state authorities, public oversight

В основі побудови суспільства на базі партнерських відносин між державою та громадянським суспільством лежить взаємна довіра. Належне врядування можливо здійснювати лише за підтримки громадськості й широкому залученні її до участі в управлінні. Значну роль у цьому процесі відіграють громадські організації, які забезпечують додатковий ресурс для здійснення владою демократичних перетворень.

Для проведення реформ на шляху до створення ефективною та етично орієнтованою системою державного управління необхідно залучитися й підтримкою молоді на державному, регіональному та місцевому рівнях. Це стає можливим при забезпеченні молоді, молодіжних організацій правом ініціювати й впливати на прийняття та реалізацію управлінських рішень, можливістю здійснювати дієвий контроль за діяльністю органів державної влади.

Процеси реформування інституцій управління та становлення громадянського суспільства в Україні досліджують у роботах В. Бакуменка, В. Буяк, В. Князєва, В. Лугового, В. Майбороди, Н. Нижник, В. Рижих, І. Розпутенка, В. Шамрая та ін. Сутність громадських рухів вивчають В. Скуратівський, О. Палій, Е. Лібанова та ін. Українські дослідники М. Логунова, В. Шахов, М. Шевченко та інші аналізують специфіку функціонування громадянського суспільства в розвинутих демократичних суспільствах, розглядають систему взаємовідносин між громадянськими інституціями та державою. Дослідженням участі організацій громадянського суспільства у процесі демократизації займаються В. Бесчастний, В. Купрій. Значних результатів у вивченні теорії молодіжної політики досягли О. Голобуцький, М. Головатий, В. Головенько, В. Кулик та ін. Проте проблема побудови ефективних взаємодій молодіжних організацій з державою потребує свого поглибленого аналізу.

Метою статті є виявлення ролі молодіжних організацій у здійсненні взаємодії з органами державної влади.

Однією із форм взаємодії представників влади та громади є суспільний нагляд, громадянський контроль. Удосконалення засобів громадського контролю та обмеження втручання держави в життя громадян лише необхідним для встановлення соціального порядку мінімумом сприяє зміцненню контрольованості влади, запобіганню неефективності й корупції в державному апараті. Утім, на наш погляд, розуміння участі громадськості в управлінні лише як громадського контролю обмежує можливості громадян бути суб'єктами державного управління, оскільки зводить їхню роль лише до інспектування діяльності влади. В умовах демократії громадяни залучаються також до формування та реалізації рішень. Зведення функцій громадянського суспільства тільки до суспільного нагляду звужує можливості громадян брати повноцінну участь у державному управлінні. Громадськість в якості суб'єкта управління повинна не лише займати позицію стороннього "наглядача", але й бути активним учасником управлінських процесів.

Участь громадян в управлінні публічними справами зафіксована в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті громадянських і політичних прав. Партнерство громадян із органами державної влади може відбуватися на етапах постановки завдань, вироблення рішень, співпраці під час їх реалізації, постійного моніторингу та контролю за виконанням цих рішень. Невдоволення громадськості

станом справ, бажання змін у діяльності органів державної влади здатне спонукати до широких суспільних обговорень актуальних проблем державно-управлінської діяльності, спільного вироблення суспільно прийнятних рішень, моніторингу та нагляду за їх втіленням, здійснення експертизи рішень і дій владних структур. Важливо, щоб взаємодії в процесі такої співпраці набували системного характеру, а комунікації ставали постійними та різноспрямованими.

Частиною цієї більш загальної політики повинна стати участь молоді в суспільному житті на місцевому і регіональному рівнях – визначається в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи щодо участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні. Згідно з Європейською Хартією щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях від 21 травня 2003 р., місцеві та регіональні влади мають враховувати, що галузева політика повинна містити молодіжний вимір. У зв'язку з цим влада зобов'язується забезпечувати на практиці різні форми участі, які визначаються за погодженням і спільно з молодими людьми та їх представниками. Зокрема в Хартії зазначено, що органам державного управління слід розвивати підтриманий Радою Європи принцип спільного управління та систему ухвалення рішень спільно з молоддю й молодіжними організаціями в тих сферах політики, що стосуються цієї частини суспільства. Це стає однією з умов побудови громадянського суспільства [3]. При такій організації управління молодіжні організації розглядаються як повноправні партнери в системі державно-управлінських відносин.

У демократичних країнах партнерство влади з громадськістю реалізується через громадські дорадчі комітети, організації громадян, громадські слухання та дебати, соціальний моніторинг, громадянську просвіту, презентації, конференції, створення коаліцій, дослідження ініціатив за участю всіх зацікавлених сторін, звітні картки, стратегічне планування розвитку та формування бюджету населених пунктів за участю всіх зацікавлених сторін тощо. Громадським організаціям, аналітичним центрам, окремим експертам надаються можливості для здійснення незалежної експертизи рішень, що приймаються органами державної влади, для законодавчої ініціативи тощо. Ці заходи мають свої усталені процедури, технології організації та ефективного впровадження рішень і можуть активно використовуватися молодіжними організаціями.

На прикладі взаємодії органів державного управління з молодіжними організаціями необхідно відмітити, що для досягнення реальної участі необхідно надати в розпорядження молодих людей певний набір інструментів: розвиток системи навчання молоді з питань участі в житті суспільства, їх постійне інформування, надання їм засобів комунікації, підтримку їх проектів і визнання та увагу до готовності присвятити себе служінню суспільству.

Демократизація суспільного життя потребує не лише нормативних і інституціональних умов залучення громадян до публічного управління, але й глибоких ціннісних перецінок ролі громадськості як з боку представників органів державної влади, так і з боку самих громадян.

Сучасна ситуація ставить перед українським суспільством завдання формування культури громадської доброчесності, при “вимірюванні” якої оцінці підлягає система законів, інститутів і практик, які, у свою чергу, мають на меті забезпечення звітності

та доброчесності державних, приватних і громадських організацій. Інтегральний показник громадської доброчесності включає існування специфічних механізмів, у т. ч. законів і інститутів; ефективність цих механізмів; доступ громадян до інформації та інститутів справедливості [5, с. 21]. Це ще раз свідчить, що умови для повноцінної участі громадськості, молодіжних організацій в управлінні мають бути закладені при формуванні організаційного середовища влади.

Важливо зазначити, що плідні партнерські відносини формуються при обопільній налаштованості на співпрацю політичних інститутів і громадян, державних діячів і представників “третього сектора”. Так, утруднення діалогових взаємодій між владою та молоддю як соціальною групою може бути обумовлено пасивністю молодих людей, неструктурованістю, політичною заангажованістю, недостатньою компетентністю деяких молодіжних організацій, відстороненням їх від суттєвих впливів на систему державного управління, зародковим станом формування механізмів суспільного нагляду тощо.

Ефективність участі громадськості у процесах управління залежить від можливостей отримувати максимально повну об’єктивну інформацію про діяльність владних структур, у т. ч. через оприлюднення нормативних актів (проектів найважливіших нормативних актів) та коментарів до них, висвітлення процесу проведення нарад органів влади, роз’яснення рішень і дій адміністративних органів.

Базові принципи доступу до інформації, що збирається та зберігається державними органами, чітко окреслені в Доповіді ООН 2000 р., що була присвячена розвитку та захисту права на свободу думок і висловлювань. Зокрема, в документі зафіксовано, що державні органи повинні розкривати інформацію, а кожен член суспільства має відповідне право одержувати таку інформацію; відповідно до принципу свободи інформації державні органи повинні публікувати відомості, що представляють суспільний інтерес, у т. ч. докладну інформацію про порядок функціонування державних органів; у законі повинен бути закріплений вичерпний перелік причин, через які державні органи можуть відмовити в розкритті інформації та встановлений конкретний термін виконання запитів щодо розкриття інформації.

Органами державного управління передбачається інформування громадськості для реалізації зв’язків з нею, щоб надавати загальне уявлення про свою діяльність, про втілення задумів та розв’язання проблем, з якими вони постійно стикаються у своїй повсякденній діяльності. Водночас з інформацією узагальненого характеру органи державного управління повинні ознайомлювати громадськість із відомостями більш практичного характеру, які дозволяти б громадянам логічно обґрунтовувати свої вимоги та звернення до державних служб. Скажімо, спільнота повинна мати право для ознайомлення з фінансовими деклараціями державних службовців. Світовий досвід при цьому висуває такі вимоги: обов’язкова реєстрація того, хто хоче ознайомитися з декларацією певного чиновника, та можливість чиновника отримати інформацію про те, хто цікавиться його декларацією.

Для адекватного суспільного контролю громадянам має також надаватися інформація про зафіксовані в нормативних документах вимоги до державних службовців, про моніторинг їх впровадження та результати розгляду порушень службовцями норм діяльності щодо.

У цьому аспекті важливі інструменти для участі громадськості в управлінні, для суспільного нагляду надає Закон України “Про доступ до публічної інформації” [1].

Відповідно до Європейської Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях, інформаційні служби для молодих людей мають відповідати певним професійним принципам і стандартам. Молодь повинна мати можливість брати участь у підготовці, здійсненні й оцінці заходів і продуктів центрів служб молодіжної інформації, а також представництва в їх керівних органах. Інформаційні та комунікаційні технології відкривають нові можливості для інформування та залучення молодих людей до участі у житті громади. Вони можуть бути використані для обміну найрізноманітнішою інформацією та, завдяки можливості інтерактивного спілкування, для підвищення рівня такої участі. Тому місцевим і регіональним органам управління слід використовувати ці технології у своїй інформаційній політиці і політиці залучення молоді за умови надання гарантій доступу до них усіх молодих громадян з питань, що стосуються місць доступу та навчання цим новим інструментам.

Суспільний нагляд та громадський контроль залишаються вагомими складовими участі громадськості в державному управлінні – громадськість має право контролювати ефективність та етичність управління державних структур довіреними їм ресурсами та повноваженнями, набуває можливостей відслідковувати й корегувати державно-управлінські впливи, запобігати небажаним діям влади.

Характеризуючи контрольну функцію управління взагалі, окремі науковці акцентують увагу на здійсненні її у вигляді нагляду, протиставляючи або поєднуючи поняття “контроль” і “нагляд”. В українській мові слово “контроль” має значення перевірки (громадський контроль, державний контроль). Термін “нагляд” означає спостереження з метою перевірки. Поняття контролю є дещо ширшим від нагляду: під час його здійснення перевіряється не лише систематичність виконання нормативно-правових актів та прийняття рішень – контролюючим органам надане право втручання в діяльність підконтрольних об’єктів. Завданням нагляду є лише виявлення та попередження правопорушень, відповідності діяльності підконтрольних об’єктів чітко встановленим правилам. Суб’єкти, що здійснюють нагляд, не мають права втручатися в оперативну діяльність або змінювати акти органів управління. Функція контролю в державному управлінні полягає в аналізі та співставленні фактичного стану в тій чи іншій галузі з вимогами, які поставлені перед органами влади, відхиленнями у виконанні поставлених завдань, а також оцінкою діяльності й доцільності саме такого шляху. Доступність для громадян засобів такого контролю виявляє ступінь демократичності суспільства. В Україні на порядку денному стоїть питання інституціоналізації громадськості як інстанції контролю.

Безумовно, громадський контроль не є досконалим, але все ж залишається одним із найбільш продуктивних способів протистояння у зурпації влади та її відриву від інтересів і потреб громадян. Він передбачає транспарентність і демократичність управлінських процесів (зокрема, процедури прийняття рішень), доступ громадян до інформації (у т. ч. до тієї, що збирається та зберігається органами державної влади), присутність представників громадськості на засіданнях органів державного

управління, роботу громадських рад, проведення громадських слухань і круглих столів, участь незалежних експертів в атестації державних службовців, чіткі процедури оскарження та апеляції тощо.

Громадський контроль, крім інструментальної функції, яка сприяє постановці й вирішенню питань публічного адміністрування, виконує й морально-психологічну роль. Він є способом підтримки гідності та самоповаги, засобом самоствердження громадян. Контролюючи належне виконання державними інстанціями їх повноважень, особа вимагає визнання свого права на етично обґрунтовані якісні послуги.

Громадянам, чий права були порушені діями чиновників, має бути надана можливість вносити звернення про дані порушення, отримувати пояснення та вичерпну інформацію про службові розслідування з цього приводу, брати участь у розгляді звернень, отримувати компенсації. Каналами комунікації тут можуть бути скриньки для скарг і побажань, “гарячі лінії” телефонного зв’язку, електронна пошта, спеціальний портал в Інтернеті, опитування громадян, інтернет-блоги тощо.

Надання громадянам можливості для участі в управлінні державними та громадськими справами, вплив на поліпшення роботи органів державної влади, відстоювання громадянами своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення здійснюється через звернення громадян (у т. ч. молодих громадян). Однак, на думку деяких дослідників, закріплені в Законі України “Про звернення громадян” норми підтримують патерналістські, споживачькі настрої в суспільстві. Масові звернення громадян до центрального уряду свідчать про зниження довіри до місцевих органів виконавчої влади, недостатню ефективність заходів, що вживаються на місцях за зверненнями та персоналізацію суспільних очікувань і вимог, в яких віддзеркалюється рівень уявлень людей про впливовість того чи іншого органу, спроможність певної посадової особи вирішити ці питання на ткористь авторів звернень [2].

Акторами громадського контролю сьогодні стають окремі громадяни, політичні партії, рухи, громадські об’єднання, ЗМІ, аналітичні центри, консультаційні агенції, університети, дослідницькі інститути тощо.

Серйозними учасниками такого контролю спроможні бути і молодіжні організації. Наприклад, питання про невідповідність державних службовців та скарг на них з боку представників молодіжних організацій могли б стати предметом розгляду молодіжного парламенту при місцевій раді, з наступними рекомендаціями з оптимізації їхньої діяльності.

Варто зазначити, що функції нагляду за діяльністю органів державної влади спроможні взяти на себе не лише окремі молодіжні організації, але й їх мережі, які б об’єднувалися при проведенні суспільного нагляду та мали б спільну програму дій по підтримці належного врядування та протидії корупції.

З метою вирішення конфліктних ситуацій молодіжних організацій і органів державного управління на місцевому рівні автори Європейської Хартії щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях пропонують для ефективного функціонування забезпечити інституційні структури (як формальні, так і неформальні) ресурсами та підтримкою. З цією метою місцеві та

регіональні влади повинні виділяти таким структурам приміщення, фінансове забезпечення та надавати матеріальну підтримку, необхідну для забезпечення їх нормального й ефективного функціонування.

Місцевим і регіональним владам слід забезпечити гарантовану підтримку структурам, що забезпечують участь молоді в житті суспільства. З цією метою вони мають призначити гаранта, який має бути незалежним від політичних структур і структур, що забезпечують участь молоді в житті суспільства. Крім гарантування вищезазначеної підтримки, функції цієї особи можуть включати таке:

- роль посередника між молодими людьми й обраними місцевими та регіональними представниками з будь-якого питання, піднятого тією або іншою стороною;

- роль захисника молодих людей перед місцевими та регіональними владами у разі виникнення напруженості між ними;

- роль каналу спілкування місцевих та регіональних влад з молодими людьми;
- регулярну підготовку доповідей для молодих людей, місцевих та регіональних влад з метою оцінки рівня участі молодих людей в місцевому і регіональному житті, зокрема у формі реалізації проектів або участі у роботі відповідних молодіжних структур [3].

Відповідальність для створення умов для повноцінного суспільного нагляду лежить на державних інституціях, але завдання формування культури взаємодії, взаємозвітності актуальне і для громадськості (включаючи молодь), і для владних структур. Не випадково сучасну постмодерну звітність часто трактують як відповідальне повідомлення свідомих відповідальних особистостей щодо своєї діяльності одне одному та громаді [4, с. 147].

Співробітництво державних інститутів з громадськістю, делегування певних соціально-економічних і культурних функцій громадським організаціям, у т. ч. молодіжним організаціям, можуть мати значні морально-психологічні ефекти, які виявлятимуться в зникненні відчуження між владою та громадою, укріпленні дійсного авторитету державних органів. Взаємодія між владою та громадськими організаціями інтенсифікуватиме діалогове вирішення проблем суспільного розвитку, сприятиме виробленню у людей навичок співробітництва, посилить у суспільстві відчуття єдності, патріотизму, довіри, спільної відповідальності.

Таким чином, діалогові відносини між державними органами та громадськими організаціями передбачають побудову стосунків на основі довіри, поваги, справедливості; вони визначають не лише право та можливості для спільного вирішення питань, але накладають певні обов'язки та обмеження, діалогічну відповідальність на всіх учасників взаємодії. Розвій громадянського суспільства як “співтовариства рівних у своїй гідності громадян” (А. Гусейнов) впливає й на посилення ролі молоді, молодіжних організацій в процесах участі в житті суспільства. Одним з першочергових завдань з боку держави є забезпечення повноцінної взаємодії суспільства, і такої його частина, як молодь, з органами державного влади для загальної демократизації та побудови громадянського суспільства. Більш прискіпливий аналіз такої взаємодії є перспективою подальших наукових розвідок з цієї проблематики.

Література:

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 10. – С. 29. – Ст. 446.
2. *Бобро А.* Конфліктний потенціал українського суспільства у дзеркалі звернень громадян до органів влади / А. Бобро // Конфліктологічна експертиза: теорія і методика. – К., 2006. – Вип. 5 : Актуальні проблеми конфліктологічної експертизи. – С. 11–25.
3. Європейська хартія щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівнях від 21 травня 2003 р. – Режим доступу : www.mfa.gov.ua/soe/ua/5852.
4. *Степаненко В.* Звітність як передумова дискусії: соціальна проблема рефлексивного актора / В. Степаненко // Українські інтелектуали: погляд із сьогодення. – К. : Дельта, 2006. – С. 144–148.
5. *Степаненко В.* Правова культура в українських регіональних вимірах / В. Степаненко // Агора. Подолання розбіжностей – розвиток особливостей. – К. : Стило, 2006. – Вип. 4. – С. 18–33.

Надійшла до редколегії 23.01.2012 р.

УДК 332.012

Л. П. БАРИШНІКОВА, Л. П. ПОЛЯКОВА

АНАЛІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ: ФОРМАЛІЗАЦІЯ ЗАДАЧІ

Здійснено спробу формалізації задачі аналізу сталого розвитку соціально-економічної системи регіону за допомогою алгебраїчного критерію стабільності.

Ключові слова: сталий розвиток, когнітивний аналіз, економіка регіону.

An attempt to formalize the problem of analyzing sustainable social and economic system in the help of region with the algebraic stability criterion has been taken.

Key words: sustained development, cognitive analysis, region's economics.

Розробка будь-яких моделей сталого розвитку системи, незалежно від масштабу задачі (країна, регіон), випереджається аналізом поточного стану системи, установленням критеріїв і показників-індикаторів, а також визначенням пріоритетів сталого розвитку.

Критерій економічної стабільності – це оцінка стану системи з позицій найважливіших процесів, що відображають сутність економічної стабільності.

Сьогодні найчастіше приймають такий критерій, показники-індикатори якого не виходять за граничні значення.